

ФЕНОМЕН СВОБОДИ У КОНТЕКСТІ ПІДЛІТКОВОЇ ДЕПРЕСИВНОСТІ

Криза підліткового віку відноситься до одних з найскладніших періодів в житті людини. Разом з фізичними змінами відбуваються й певні психологічні, які й сам підліток не в змозі для себе розтлумачити. Через розширення спектру емоцій, які захоплюють в цей час не дозволяючи чітко оцінювати й сприймати ситуацію, підліток зіштовхується з непорозумінням навколишнього світу. Частішають конфлікти з дорослими, вчителями та особливо, батьками. Бо саме батьківська позиція починає нівелюватися. Якщо для дитини батько та мати вважаються уособленням знань, умінь, авторитету, то в цьому періоді їх позиція знижується, захоплення дорослими зникає, а всі поради знецінюються.

Підліток ставить себе на одну ланку з дорослими, вважаючи себе повноправним учасником цих відносин зі своїми правами та свободами. Саме прагнення цих свобод й зумовлює бунтівну поведінку, бажання уникнути контролю дорослих й моделювати вчинки згідно з власними уявленнями, цінностями та поглядами на життя.

Досить часто, зі сторони дорослих, постає питання, на чому ж базуються ці так звані уявлення, які підліток так безапеляційно відстоює, хоча не має достатнього життєвого досвіду. В цьому, й закладений сенс уникнення батьківської опіки — створенні свого власного, не схожого на інший, досвіду, який дозволить сформулювати ширші уявлення про світ, перевірити на міцність раніше закладені батьківські установки. Фромм пояснює тяжіння до свободи через нову індивідуалізацію, прагненням знайти нові орієнтири й убезпечити своє існування новими методами, які відрізняються від притаманних етапу доіндивідуального існування. Звісно, підліток не в змозі окреслити причинність свого прагнення свободи на такому глибокому рівні, він

просто відчуває що щось «потребує», чи йому «чогось бракує».

Потреба та бракування свободи вміщує в собі трохи різне смислове навантаження, бо «потребу» можна позначити як «свободу для», а її «брак» — «свободу від». Саме це визначає подальшу діяльність підлітка. Самі поняття й мотиви прагнення свободи не зрозумілі для них в цьому віці й тому одне підмінює інше, тобто підліток буде вважати, умовно кажучи, що обрав свободу «для», хоча на справді це свобода «від» контролю, вимог, правил, підкорення дорослому авторитету наділеному владою. «Свобода для» потребує певної діяльності та ресурсів, які недостатні на цьому етапі життя, та відповідальності, яку підліток не готовий або не хоче на себе прийняти. Це є лише одним моментом прояву «свободи від», інший має свій прояв у соціальних відносинах в межах своєї вікової групи.

В цьому віці змальовується певна парадоксальна ситуація. З однієї сторони, підліток виривається з під контролю дорослого й прагне самостійності, а з іншої — прагне стати частиною референтної групи, слідувати за лідером та вчиняти згідно зі встановленим у спільноті кодексом. Тобто, отримавши свободу від однієї «фігури» вони намагаються передати її іншій, тим самим стаючи, умовно кажучи, «невільними». Фромм пояснює це як потребу бути пов'язаним із зовнішнім світом та уникати самотності, через прагнення до співпраці. Психолог стверджував, що усвідомлюючи власну окремість від природи та інших людей, індивід починає відчувати свою незначущість та дрібність. Приналежність до якоїсь спільноти наповнює життя людини сенсом, знижує відчуття пригніченості й дає можливість діяти. Проблема постає лише в тому, як не дозволити сформуватися патологічній залежності у підлітка від тої соціальної групи де він перебуває, або до яких потрапить згодом у дорослому житті.

Переживання депресивності, яке може бути викликане різноманітними чинниками, такими як складнощі й

непорозуміння у родині, глибокі переживання щодо зовнішнього вигляду, неуспішність у навчальному процесі, конфліктність в колективі ровесників та вчителями, почуття ізольованості — посилюють прагнення довірити свою свободу іншим. Під час проведення дослідження у 2019 році на учнях Спеціалізованої школи №82 імені Т.Г. Шевченка було виявлено, що підлітки в яких за методикою «Дипрископ» були виявлені ознаки депресивності, за наступною методикою Q – сортування В. Стефенсона мали високі показники за шкалою «залежності» та «уникнення боротьби». Тобто, переживаючи сильні негативні реакції підлітки ще більше прагнуть до інтегрованості в певне невелике суспільство, не відстоюють власні погляди та переконання, не відстоюють своїх суджень, приймають нав'язану лідером колективу поведінку. Переживання депресивного стану, зниження самооцінки стає однією з причин не спроможності захистити себе при вирішенні конфліктної ситуації.

Сталість цих негативних переживань, вкорінення стану або несвоечасне вирішення проблеми репресивності підлітка, може спричинити в майбутньому гостру необхідність у соціальній групі не для спільної праці та творчості, а за для позбавлення відчуття власної незначущості.

Список використаних джерел

1. Методика "Q – сортировка" (В. Стефансон) // Психологические тесты / Под ред. А.А. Карелина: В 2т. — М., 2001. — Т.2. - С.65-69.

2. Подольский И.А. и др. Диагностика подростковой депрессивности. Теория и практика/ А.И. Подольский, О.А. Идобаева, П. Хейманс. — СПб.: Питер, 2004. — 202с.: ил. — (серия «Учебное пособие»)

3. Fromm E. Escape from Freedom / Erich Fromm. — New York: Henry Holt and Company, 1994 — 302p.